

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΗΦΟ ΠΟΥ ΔΕ ΜΑΣ ΔΟΘΗΚΕ

Ἡ «Δημοκρατικὴ Ἐνωσις» εἶχε ἀναγράψει ρητὰ στὸ πρόγραμμά της: «Παροχὴ ψήφου στὶς γυναῖκες». Ἡ «Δημοκρατικὴ Ἐνωσις» ἦρθε στὴν Ἀρχή· ἔγινε Κυβέρνησις. Πιστέψαμε πὼς ἡ «Δημοκρατικὴ Ἐνωσις» δὲν εἶχε ἀναγράψει τὸ ἄρθρο αὐτὸ στὸ πρόγραμμά της μόνο ἀπὸ ἐξωτερικὴ μανία ἐπίδειξης μιᾶς φαινομενικῆς προοδευτικότητος· πιστέψαμε πὼς ἡ «Δημοκρατικὴ Ἐνωσις», κόμμα ἠθικὸ, δὲ θὰ παρασύρωνταν κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴ νεοελληνικὴ συνήθεια οἱ πράξεις ν' ἀπέχουν τόσο πολὺ ἀπὸ τὰ λόγια· μὲ τὰ λόγια ἄς δειχνόμεστε προοδευτικοί, κάνει καλὴ ἐντύπωση, μὲ τὶς πράξεις ἄς μένομε βουτιμένοι στὴ ρουτίνα, ἔτσι ἱκανοποιοῦνται ὅλοι· πιστέψαμε πὼς εἶχε ὑπαγορεύσει στὴν Δημοκρατικὴ Ἐνωσις τὴν ἀναγραφὴ αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου ἡ βαθειὰ συνείδησις πὼς ἡ ἰδέα τῆς Δημοκρατίας ἀπαιτεῖ νὰ ἔχουν ψῆφο κι' οἱ γυναῖκες. Δημοκρατικὸ πολίτευμα εἶναι τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο ὅπου ἀντιπροσωπεύεται ἡ θέλησις ὅλων τῶν πολιτῶν, δηλαδὴ τῶν ἀντρῶν καὶ τῶν γυναικῶν. Δὲν ὑπάρχει Δημοκρατία, ἀλλ' ἀπολυταρχία, ἐκεῖ ὅπου ἀγνοεῖται, καταπνίγεται βίαια ἀπὸ τοὺς ἰσχυροτέρους, ἡ γνώμη τοῦ μισοῦ πληθυσμοῦ, δηλαδὴ ὅλων τῶν γυναικῶν. Τὴν ὀλοφάνερη αὐτὴ ἀλήθειαν τὴν ἀντελήφθησαν ἀμέσως ὅλες οἱ πρώτες δημοκρατικὲς κυβερνήσεις σ' ὅλες τὶς νέες χώρες τῆς Εὐρώπης· χειραφέτησαν

ἀμέσως τὴ γυναῖκα. Πιστέψαμε πὼς ἡ «Δημοκρατικὴ Ἐνωσις τῆς Ἑλλάδος» εἶχε βαθιὰ κι' ὄχι μόνο φαινομενικὴ συνείδησις τῶν ὑποχρεώσεων τῆς ἀπέναντι τῆς Δημοκρατίας, τὴ βαθιὰ ἐκείνη συνείδησις ποὺ μιὰ ποὺ δημιουργηθεῖ τίποτε δὲ μπορεῖ νὰ τὴν κλονίσει, κι' ἔτσι μ' ἐνθουσιασμὸ χαιρετίσαμε τὴν εἴσοδόν της στὴν Ἀρχή.

Λησμονήσαμε, ἢ μᾶλλον δὲ θελήσαμε, νὰ προσβάλωμε τὴ «Δημοκρατικὴ Ἐνωσις» μὲ τὴ σκέψιν, πὼς στὴν Ἑλλάδα οἱ πράξεις ἀπέχουν πάντα ἀπὸ τὰ λόγια, λησμονήσαμε πὼς οἱ περισσότεροὶ βουλευτὲς στὴν Ἑλλάδα παραδέχονται ἓνα ἐκλογικὸ πρόγραμμα, ὅπωςδῆποτε, μόνο γιὰ νὰ ἔχουν κάτι νὰ ἐπιδείξουν στὸ λαὸ, ἀλλ' ὅτι ὁ κυριώτερος σκοπὸς τοὺς εἶναι νὰ ἐπιτύχουν αὐτοὶ σὶς ἐκλογὰς, ἀδιαφορώντας ὕστερα τί θὰ ἐπιτύχουν καὶ γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ λαοῦ. Ἴσως, ἄλλωστε, καὶ νὰ μὴ φταῖνε ἀπόλυτα οἱ βουλευτὲς· τοὺς λείπει μόνο τὸ ἠθικὸ σθένος ν' ἀντιδράσουν σὲ μιὰ συνήθεια ὀλέθρια, νὰ γίνονιν ἀνορθωτὲς, ἀναμορφωτὲς· ἀκολουθοῦν τὸ κοπάδι· εἶναι τόσο πιὸ εὐκόλο! Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀμόρφωτος δὲ ζητεῖ παρὰ τυπικὰ ἓνα ἐκλογικὸ πρόγραμμα· δὲν τὸ νιώθει, ἴσως οὔτε τὸ διαβάσει. Ψηφίζει πρόσωπα, ὄχι ἰδέες. Ἔτσι κι' οἱ βουλευτὲς δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ ἔχουν ἰδέες· γιατί λοιπὸν νὰ κοπιᾶσουν ν' ἀνορ-

θώσουν τὸ λαὸν, ν' ἀνορθωθοῦν κι' οἱ ἴδιοι; "Ὅλα αὐτὰ βέβαια δὲν ἀποδείχνουν καθόλου τὴν ὑπεροχὴ τῶν ἀντρῶν ἀπάνω στὶς γυναῖκες, οὔτε κἀν πὼς ἔχουν τίποτε τὸ ἀνώτερο μέσα τους, μὰ ὅλα αὐτὰ τὰ λησμονήσαμε, θελήσαμε νὰ τὰ λησμονήσουμε, γιατί πιστέψαμε πὼς μὲ τὴ Δημοκρατία ἄρχιζε μιὰ ἐποχὴ ἡθικότερη, ἐσωτερικῆς ἀνάπλασης, γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν πρώτη ἀπογοήτευση μᾶς τὴν ἔδωσε ἡ ὑποβολὴ στὴν Ἐθνοσυνέλευση τοῦ νομοσχεδίου γιὰ τὴν ψήφο τῆς Γυναίκας. Ἐντὶ τῆς πλείρας ἰσοπολιτείας ποὺ ὑπόσχονταν τὸ ἐκλογικὸ πρόγραμμα ἡ Κυβέρνηση ζητοῦσε νὰ τῆς δώσῃ ἡ Ἐθνοσυνέλευση τὸ δικαίωμα νὰ παραχωρήσῃ ψήφο στὶς γυναῖκες ἀλλὰ μόνο γιὰ τὶς δημοτικὲς καὶ τὶς κοινοτικὲς ἐκλογές. Μὲ τὴν πρόφαση πὼς ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐτοιμαστοῦν οἱ γυναῖκες οἱ ἐκλογικοὶ κατάλογοι ἴσαμε τὸ φθινόπωρο ἡ παροχὴ τῆς ψήφου στὴ γυναῖκα ἀναβάλλονταν ἀκόμα γιὰ τὶς μεθεπόμενες ἐκλογές. Ἡ γυναῖκα θὰ ψήφιζε δηλαδή μόνο μετὰ τέσσερα χρόνια σὲ δημοτικὲς καὶ κοινοτικὲς ἐκλογές, καὶ πάλι ἂν ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸ θέλῃ ἡ Κυβέρνηση. Ὁ Σ. Ε. Δ. Γ. σκέφθηκε νὰ διαμαρτυρηθῇ ὕστερα ὅμως προτίμησε νὰ μὴ δημιουργήσῃ θόρυβο, νὰ παραδεχθῇ μιὰ ἐξέλιξη ὑπερβολικὰ σιγανή, ἀλλὰ ποὺ πάντα δημιουργοῦσε μιὰ περίοδο, ὁδηγοῦσε, ἔστω καὶ σιγὰ, σίγουρα στὴν τέλεια χειραφέτηση, στὴν ἰσοπολιτεία. Ἄς γινότανε τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς τὴ Νίκη καὶ δυναμωμένες θ' ἀγωνιζόμαστε πιὸ ἐντατικὰ ἀκόμα νὰ ἐπιταχύνουμε τὸ θρίαμβο.

Ὅμως κι' αὐτὸ τὸ ψύχουλο ἀπὸ τὶς πλούσιες ὑποσχέσεις τοῦ ἐκλογικοῦ προγράμματος μᾶς τὸ ἀρνήθηκε στὸ τέλος ἡ πρώτη δημοκρατικὴ κυβέρνηση. Ἡ Κυβέρνηση ὑπέβαλε τὸ νομοσχέδιο στὴν Ἐθνοσυνέλευση ἄρκετοὶ πληρεξούσιοι, ἂν καὶ εἶχαν παραδεχθῇ τὸ ἐκλογικὸ τῆς προγράμματος, βουτηγμένοι ὅμως στὴ συντηρητικότητά, χωρὶς καμιὰ ἀντίληψη τῆς ἀληθινῆς ἔννοιας τῆς Δημοκρατίας, διαμαρτυρήθηκαν. Ἡ Κυβέρνηση δὲν ἐπέμενε σ' ὅ,τι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ζήτημα ἀρχῆς γι' αὐτὴν ἀπέσυρε τὸ νομοσχέδιο. Ὁ συμβιβασμὸς αὐτὸς μᾶς Κυβέρνησης προοδευτικῆς μὲ τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα θὰ κριθῇ ἀργότερα βαριά, ὅπως κρίνεται σήμερον ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ περιφημοῦ γλωσσικοῦ ἀρθροῦ στὸ Σύνταγμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Βενιζέλου.

Καὶ τώρα ποὺ καθωρίσθηκε ἡ ἀντίληψη τοῦ Σ.Ε.Δ.Γ. γιὰ τὴ στάση τῆς πρώτης Δημοκρατικῆς κυβέρνησης καὶ τῆς Δ' Ἐθνοσυνέλευσης ἀπέναντι τοῦ γενικοῦ ζητήματος ἃς ἐξετάσαμε καὶ τὴ στάση τῶν ἰδίων τῶν γυναικῶν ἀπέναντι τοῦ δικοῦ τους ζητήματος. Εἶναι βριά, πολὺ βαριά κι' ἡ εὐθύνη τῶν γυναικῶν. Ἡ εὐθύνη τῶν γυναικῶν δὲ δικαιολογεῖ, τὸ ἐπαναλαμβάνω, μιὰ δημοκρατικὴ Ἐθνοσυνέλευση γιατί ἡ ἰσοπολιτεία τῆς γυναίκας ἔπρεπε νὰ εἶναι γι' αὐτὴν δημοκρατικὴ ἀκλόνητη Ἀρχή, ἀλλὰ μιὰ ποὺ οἱ ἀρχές δὲν κυριαρχοῦν σήμερον, κι' ἐπικρατεῖ τὸ συμφέρον, οἱ Γυναῖκες ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐξασκήσουν ἰσχυρὴ πίεση γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ψήφιση τοῦ Νομοσχεδίου ποὺ τόσο τὶς ἐνδιέφερε. Βέβαια λείπει ἀπὸ τὶς γυναῖκες σήμερον τὸ κυριώτερον ὄπλο τῆς νίκης:

ἡ ψήφος. Βρισκόμαστε μέσα σ' ἓνα φαῦλο κύκλο. Ἄν διαθέταμε σὲ κάθε ἐπαρχία ἓνα ὀρισμένο ἀριθμὸ ψήφων, ὅχι μόνο θὰ ψηφίζονταν ἀμέσως τὸ Νομοσχέδιό μας συνταγμένο ὅπως θὰ τὸ θέλαμε μεῖς, μὰ καὶ κάθε Νομοσχέδιο προστατευτικὸ τῆς Γυναίκας. Ἄς ἀποχτήσουμε τὴν ψήφο κι' ἄπειρα θὰ καταρθώσουμε, μ' ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν ψήφο, γιατί ἐπειδὴ ἔξερουν τὴν δύναμὴ τῆς μᾶς τὴν ἀρνούνται οἱ ἄντρες. Ὅμως κοντὰ στὸ κύριο αὐτὸ ὄπλο ὑπάρχουν κι' ἄλλα πολλά: ψηφίσματα σωματείων, διαμαρτυρίες, συλλαλητήρια, δημοσιογραφικὴ καμπάνια. Τὶ ἔκαναν οἱ Γυναῖκες ἐκτὸς ἀπὸ τὶς σχετικῶς ἐλάχιστες ποὺ ἀγωνίζονται μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις, συγκεντρώσεις, διαλέξεις, περιοδικὰ, μὲ ἀλεπάλληλα ψηφίσματα στὶς διάφορες Κυβερνήσεις. Οἱ ἄλλες σιωποῦν, ἀδρανοῦν, ἀδιαφοροῦν, περιμένουν νὰ τὶς δοθῇ ἡ ἰσοπολιτεία τους χωρὶς νὰ κοπιᾶσουν, μόνο γιατί εἶναι δίκαια.

Ἡ τελευταία στάση τῆς Ἐθνοσυνέλευσης ἃς τὶς ἀνοίξει τὰ μάτια. Τίποτε δὲ μπορούμε νὰ περιμένουμε ἀπὸ τὴν καλὴ θέληση τῶν ἀντρῶν. Τὰ δεσμά μας θὰ προσπαθοῦν νὰ μᾶς τὰ κρατοῦν πάντα. Κι' ὅσο ἡ γυναῖκα περισσότερο ὀρθώνεται, μὲ περισσότερες ἀπαιτήσεις στὴ ζωὴ, τόσο σφιχτότερα θὰ προσπαθοῦν νὰ τὴν δένουν γιατί τυφλωμένοι ἀπὸ τὴν πρόληψη ἐκείνη δὲ διαβλέπουν σ' αὐτὴν τὴν ἄξια Σύντροφο, ἀλλὰ μόνο τὸν ὑποταγμένο δοῦλο, ἢ, ἂν χειραφετηθῇ, μόνο τὸν ἄξιο καὶ ἐπικίνδυνον ἀντίπαλο. Μόνο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους πρέπει νὰ περιμένουν τὸ λυτρωμὸ τους κι' ἐλευθερωμένες θὰ φανερώσουν τότε τοὺς ἄντρες τὴν ἀξία ἐνὸς ἰσότητου συναγωνιστή. Τὴ χειραφέτησή μας μόνο μὲ τὶς δικές μας δυνάμεις θὰ τὴν κατακτήσουμε. Μὰ γι' αὐτὸ χαιάζεται ἐντατικὴ ἐργασία, ἀδιάκοπος Ἀγώνας. Ὅσες γυναῖκες ἐργάζεσθε καὶ νιώσατε πόσο ἡ πολιτικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἀντρα σᾶς στερεὴ θέσει, ἐμποδίζει τοὺς δίκιους προβιβασμούς σας, ἐντείνετε τὶς προσπάθειές σας γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ κύριου ὄπλου ποὺ θὰ σᾶς ἐξασφαλίσῃ τὴ ζωὴ. Κι' ἂν ἡ οἰκονομικὴ ἀνάγκη, ποὺ σπρώχνει κάθε μέρα περισσότερες γυναῖκες στὴ δουλειά, δὲν ὑπῆρξε τόσο ἰσχυρὴ ὥστε νὰ τὶς σπρώξῃ ἰσχυρὴ ὅλες, γυναῖκες ποὺ δὲν ἐργάζεσθε σκεφθεῖτε πὼς εἶναι πολὺ πιθανὸ αὔριο κι' ὅλες, νὰ πρέπει νὰ ἐργασθῆτε, πὼς ὅπως ὅποτε ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότητα καταδικάζει ἀμείλιχτα τὸν ἐγωϊστικὸ ἀτομικισμό, πὼς ἔχετε τὴν ὑποχρέωση νὰ βοηθήσετε τὴν ἀλήθια ὄσων ἀνοίγουν τὸ δρόμο σὲ σᾶς, στὶς θυγατέρες σας.

Ἡ Ζωὴ αὔριο ὀλοένα πιὸ ἐντατικὴ, πιὸ ἀπαιτητικὴ, θὰ σαρώσῃ ὅλα τὰ παρᾶσιτα, κι' ὅλους τοὺς ἀδύναμους, ὅσους δὲ στερέωσαν τὴ θέση τους ἀπάνω στὴ Γῆ. Γυναῖκες, ὅσο εἶναι καιρὸς ἀκόμα, καταχτήστε αὐτὴ τὴ θέση. Μὴ θελήσετε νὰ εἰσθε στὸ στρατόπεδο ἐκείνων ποὺ σίγουρα θὰ νικηθοῦν, θὰ ἐκμηδενισθοῦν. Ὅσο εἶναι καιρὸς ἀκόμα ἀγωνισθεῖτε. Μὴν περιμένετε ἀπὸ κανένα τίποτε παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σας. Ὁ ἑαυτός σας πρέπει νὰ καταχτήσῃ τὰ δικαιώματα ποὺ μόνον θὰ σᾶς ἐπιτρέψουν νὰ ζῆστε σᾶν Ἄνθρωποι.